

NAN SLOANE

DURDURULAMAYAN KADINLAR

RADİKALLER,
REFORMCULAR &
DEVRİMCİLER

sander yayınları

**DURDURULAMAYAN
KADINLAR**

Translated from the English Language edition of Uncontrollable Women: Radicals, Reformers and Revolutionaries by Nan Sloane, originally published by Bloomsbury Publishing Plc. Copyright © 2022. This edition arranged through Kayı Literary Agency. Turkish translation Copyright © 2024 by Sola Unitas. All rights reserved.

Tüm hakları saklıdır. İngilizce orijinali Bloomsbury Publishing Plc. tarafından “Uncontrollable Women: Radicals, Reformers and Revolutionaries” adıyla yayımlanmıştır. Bu eser Kayı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır. Bu eserin çeviri sorumluluğu Sola Koç. Eğ. Dan. Hiz. A.Ş.’ye aittir. Bu kitabın hiçbir bölümü yazılı izin alınmadan kopyalanamaz ya da çoğaltılamaz.

SANDER YAYINLARI

Fetih Mah. Tahralı Sok. Kavakyeli İş Merkezi
No: 7/E İç Kapı No:16 Ataşehir/İSTANBUL
Telefon: 0212 939 76 52 - E-posta: sander@sanderyayinlari.com
www.facebook.com/sanderyayinlari
www.twitter.com/SanderYay
www.instagram.com/sanderyayinlari
<https://sanderyayinlari.com>

ISBN: 9786256811362

Yayıncı Sertifika No: 45798

1. Baskı: İstanbul 2024

İmtiyaz Sahibi: Umut Kısa

Genel Yayın Yönetmeni: Umut Kısa

Çeviren: Defne Yazıcıoğlu

Editör: Ayşegül Yazmacı

Redaksiyon: Dicle Biçicisoy

Mizanpaj: Özlem Yıldız

Kapak Tasarımı: Özlem Yıldız

Orijinal Adı: Uncontrollable Women: Radicals, Reformers and Revolutionaries

BASILDIĞI YER

Kaplan Ofset

Davutpaşa Caddesi, Güven İş Merkezi C Blok No: 279-280 İstanbul

Sertifika No: 44367

© Bu kitabın tüm yayın hakları Sola Koç. Eğ. Dan. Hiz. A.Ş.’ye aittir. Yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen hiçbir yolla kopya edilemez, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

DURDURULAMAYAN KADINLAR

Radikaller, Reformcular ve Devrimciler

Nan Sloane

Çeviren: Defne Yazıcıoğlu

 sander yayınları

İÇİNDEKİLER

İllüstrasyonlar 6

Önsöz 7

Teşekkür 11

Metin Üzerine Notlar 12

Giriş 13

Birinci Kısım: Demokratik Fırtınanın Ortasında Bir Çılgın 27

Bölüm 1 Cehennemin Hiddeti 35

Bölüm 2 Kötü Küçük Demokratlar 55

Bölüm 3 Böylesine Güçlü Bir Öfke 75

İkinci Kısım: Erkeklerden Daha Çalkantılı 95

Bölüm 4 Düzenin Belirlenmiş Düşmanları 107

Bölüm 5 Kendi Cinsiyetinde En Çok Terk Edilenler 125

Bölüm 6 Dayanıklı Amazonlar 145

Üçüncü Kısım: Kadın Biçimindeki Canavarlar 171

Bölüm 7 İfade Edilemeyecek Kadar Korkunç 179

Bölüm 8 Bu Karasevda! Aile 197

Bölüm 9 Kâfirliğin Kadın Şampiyonu 215

Dördüncü Kısım: Efendisi Olmayan Kadınlar 233

Bölüm 10 Çok Zekî, Son Derece Devrimci 241

Bölüm 11 Kadın Güdümünde Yönetim 259

Sonsöz: Cahil Bir Kadın 279

Notlar 291

Kaynakça 313

İllüstrasyonlar

1. Thomas Rowlandson Cartoon The Contrast 1792: Which Is Best? (©Getty Images)
2. Mary Wollstonecraft (©Getty Images)
3. The March to Versailles (©Getty Images)
4. Helen Maria Williams (©British Museum)
5. Anna Letitia Barbauld (©Alamy)
6. Running the Literary Gauntlet (©Getty Images)
7. George Cruikshank, 'The Belle-alliance: or female reformers of Blackburn!!!' (@Mary Evans Picture Library)
8. To Henry Hunt . . . and the Female Reformers of Manchester at Peterloo (National Portrait Gallery)
9. Manchester Female Radical Society (By kind permission of Cheethams Library, Manchester)
10. Anna Doyle Wheeler (National Portrait Gallery) 144
11. Eliza Sharples
12. Leeds Reform Meeting 1832 (By kind permission of Leeds City Libraries)

Önsöz

Ayesha Hazarika

Mary Wollstonecraft dışında bu kitaptaki kadınların çoğunun adını duymamış olacaksınız çünkü kadınlar, özellikle konu politika olduğunda tarih kitaplarında pek yer almazlar.

Britanya'daki siyasi tarih, diğer her yerde olduğu gibi, genellikle büyük fikirleriyle birbirleriyle mücadele eden ve güce kimin sahip olması gerektiği ve onunla ne yapılması gerektiği konusunda kavga eden erkeklerin destansı hikâyeleri olarak görülüyor. Bu, ister savaşlar ve krallar ister Vikingler ve İkinci Dünya Savaşı olsun, çoğumuzun okulda öğrendiği türden bir tarihtir.

Elbette biraz ilerleme kaydettik ama bu oldukça zayıf bir ilerleme. Florence Nightingale'in tanınmasıyla baş döndürücü yüksekliklere ulaştık; oy hakkı savunucularının önemli bir başarı olduğunu biliyoruz; hatta birkaç kişi Mary Seacole'un adını bile duymuştur.

Cesaretle oy isteyen ya da başkalarına yardımcı olan kadınlar var ancak genel olarak bu ikisi arasında daha fazla pek bir şey yok.

Nan, çok farklı türden kadınlar hakkında yazıyor. *“Durdurulamayan Kadınlar: Radikaller, Reformcular ve Devrimciler”* aktivist, kampanyacı, ajitator, yazar ve düşünür olarak siyasete alenen dahil olan ilk kadınlardan bazılarının hikâyelerini anlatıyor.

Açık sözlü bir siyasi yorumcu olarak belirtmeliyim ki, bunlar benim tam istediğim gibi kadınlar. Ellerini taşın altına koydular, güçlü görüşlere sahiptiler ve görüşlerinden dolayı eleştirilmekten ve istismar edilmekten korkmuyorlardı. Birçoğu susturuldu, bu nedenle onlar hakkında fazla bilgimiz yok ama canlı, cesur hayatlar yaşadılar.

1792'de Nottingham'da doğan Susannah Wright gibi. Din dahil her konuda kendi kararını verme hakkına sıkı sıkıya bağlı bir kadın. Sonunda özgürce kendini ifade etme uğruna bir kahraman hâline geldi ve inançları nedeniyle hapse gönderildi. Mahkemede, radikal kadınlardan nefret eden *New Times*'in (eski bir

Daily Mail) ſu tepkisine yol açan etkili ve cretkr bir konuſması oldu: “Bu kadın vahſilerin, sadece Dinsizlik Œampiyonu’nun hlihazırda yapmıŒ olduğu Œeyi değil, ülkesinin kanunlarına ve TANRI’nın kanunlarına dair yeni hakaretlerini alkıŒlamak için hazırlıklı geldikleri açık.”

Geçimini sağlamak için siyaset yazan ve konuŒan biri olarak, 200 yıl önce bu inanılmaz kadınların aynı Œeyi yaptığını bilmiyordum. Dramatik tarih anlatımız, hâlâ çoğunlukla Jane Austen’in yeniden yorumlanması ya da Bridgerton tarafından biraz “modernite” için Œekillendiriliyor; Œapkalar, balolar ve çılgın koca avcılığı. Ama tahmin edin o dönemde daha neler oluyordu? O dönemde kadınlar aynı zamanda devrim, demokrasi, savaŒ, insan hakları ve çok daha fazlası hakkında da yazıyordu. Bir kısmı parlamento reformu, basın zgrlėu ya da kilise ile devletin ayrılması için mücadele ediyordu. Bazıları ağır bedeller dedi ama ne olursa olsun yola devam ettiler. Ancak bunların hiçbirini neredeyse hiç duymadık.

Kadınların yanı sıra diğer insanların da dıŒlandığını ve genel olarak duyduğumuz tarih türünün de iŒi sınıfından yoksun, Londra merkezli olduğunu ve genellikle farklı ırklardan insanları dıŒladığını belirtmek gerekli. Ne kadar geriye giderseniz bu ihmallere daha da belirginleŒir. İŒte bu kitap bu yüzden çok önemli. Nan, gerçekten devrimci zamanlarda yaŒayan ve statükoyu kabul etmeyi reddeden harika bazı kadınlara ıŒık tutuyor.

Bu kadınların dahil olduğu konuların eŒitliliėi etkileyici. Bazıları ilk feministlerdi ancak çoğu değildi ve çok azı kadınların bir gün oy kullanma hakkına sahip olmasının, seçimlere aday olmasının veya ülkeleri yönetmesinin mümkün olabileceğini dŒnyordu. Buna rağmen savaŒ verdiler ve baskıcı hkmetler karŒısında güçlü ve kararlı davrandılar. İçlerinden çok azı zengin ya da ayrıcalıklıydı ama buna rağmen kendi grŒlerini ifade etmek için toplumun sunduğu korumaların dıŒına çıkmayı seçtiler. Hayatları ilginç ve önemli ama aynı zamanda ilham verici.

Kadınların siyasi alanda ve kamusal alanda sessiz kalmaları gereken bir çağda, sesini çıkaranların taciz yağmuruna maruz kaldı-

ğını söylemeye herhâlde gerek yok. Twitter yoktu (yani durum o zamanlar o kadar da kötü değildi) ancak dönemin gazetecileri ve yorumcuları nedeniyle kamuoyunun nefret ve sert eleştirilerine maruz kaldılar. Bu kitabın neredeyse tüm bölümlerinde siyasi kadınların maruz kaldığı istismarın örnekleri var. Ve kadınlar sosyal ölçekte ne kadar aşağıdaysa durum o kadar kötüydü. Politika hakkında hiçbir zaman (en azından açık bir şekilde) yazmayan Jane Austen gibi kadınlara hoşgörüyle yaklaşılırken, ayrımcılık, demokrasi ve savaşın ahlaksızlığı hakkında ruh ve içgörüyle yazan Anna Laetitia Barbauld gibi kadınlara saldırıldı. İşçi sınıfından kadınlar öldürüldüklerinde bile karalanıyorlardı. Örneğin, Peterloo'da öldürülen kadınlar, kadın düşmanı ifadelerle karalandılar, sarhoş ve fahişe olmakla suçlandılar.

Bu kadınlar yazılmayı, bilinmeyi ve kutlanmayı hak ediyor. Ve kadınların siyaset tarihine ve genel tarihe dair anlayışı son derece zayıf çünkü onlar sayfalarda yer almıyorlar. Kadınların ancak oy vermek için kampanya yapmaya başladıklarında politik hâle geldikleri fikrine sahipmişiz gibi görünüyor ancak bu kitabın da gösterdiği gibi bu yanlış. Kadınlar her zaman politik olmuştur çünkü politikanın kadınların yaşamları üzerinde her zaman doğrudan etkisi olmuştur.

Bazen bu kadınların hikâyelerini kendi ağzından duyabiliyoruz, bazen başkalarının anlattıklarına güvenmek zorunda kalıyoruz ama her zaman kendi dünyamızın yankılarını duyuyoruz. Bu kadınlar şu anda sahip olduğumuz siyasi özgürlüklerin temellerini attı. Onlar hakkında bu kadar az şey biliyor olmamız sadece utanç verici değil aynı zamanda adaletsiz. Bu kitap, tarihte kaybolan radikal kadınların bıraktığı mirası yeniden hayata taşıyor ve onları hak ettikleri yere kavuşturuyor. Bunu yaparken kadınların ücretlerinden sağlık ve yoksulluğa, iktidardan temsile ve cezai adalet sistemine kadar hâlâ devam eden sorunları dile getiriyor.

Nan, eğitecek ve ilham verecek güçlü, aydınlatıcı bir kitap yazdı. Ama en önemlisi bizi 200 yıl önceki bu gizli feminist figürlerle tanıştırdı. Onların açtıkları yolda ilerliyoruz ve onları onurlandırmamız şart.

Teşekkür

Bu kitap, COVID-19 karantinası sırasında yazıldı ve bu nedenle deneyimi benimle paylaşmak zorunda kalan kocam Christopher'ın sürekli desteği ve teşviki olmasaydı bu kitabı kaleme almam mümkün olamazdı. Ayrıca çocuklarıma, aileme ve arkadaşlarıma, bazen şaşkınlıkla da olsa, cömert hoşgörülerini ve ara sıra (yapıcı) eleştirileri için minnettarım. Teşekkür ederim!

The Women in the Room (Odadaki Kadınlar) yayımlandıktan sonra, siyasi kadınların tarihine gösterilen ilgi beni hayrete düşürdü ve ilham verdi; yıllar içinde adlarını hiç duymadıkları kadınlar hakkında onlara uzun uzun ders vermeme izin veren herkese minnettarım. Onların ilgisi, olumlu tavırları ve coşkuları devam etmeme yardımcı oldu.

Ayrıca I.B.'deki editörlerim Olivia Dellow ve Tomasz Hoskins'e de minnettarım. Kütüphanelere ve arşivlere çok az fiziksel erişimle veya hiç fiziksel erişim olmadan yapılması gereken araştırmalarla uğraşırken son teslim tarihlerini aşmama izin veren Tauris'e, ayrıca tasarım için Adriana Brioso'ya ve mükemmel kapak illüstrasyonu için Rachael Stott'a teşekkür ederim. Sophie Campbell'e, Merv Honeywood'a ve düzenleme ve redaksiyonda çalışan herkese de minnettarım. Bu kitap siz olmasaydınız olamazdı. Teşekkür ederim.

Nan Sloane

Mayıs 2021

Metin Üzerine Notlar

Metinlerden alıntı yaparken, anlamı açıklığa kavuşturmak için düzeltmenin gerekli olduğu yerler dışında, orijinal noktalama işaretlerini ve yazım kurallarını kullandım.

Ondalık öncesi para birimi pound, şilin ve peni (£ s d) cinsinden gösterilir; burada bir pound sterlin (£ 1 veya 111) = yirmi şilin (20 şilin veya 20/-) ve bir şilin = on iki peni (12d) bulunur.

Giriş

16 Ağustos 1819 Pazartesi akşamı, Bay Tate'in Manchester'daki Oldham Road'daki bakkal dükkânının önünde bir kadın tutuklandı. Uzun ve korkunç bir gün olmuştu ve sıcak yaz akşamında heyecan hâlâ yüksekti. Bay Tate, Manchester'daki Kadın Reformcular'a ait olan ve Aziz Petrus Meydanı'ndan ödül olarak alınan bayrağı ele geçirmişti ve bu bayrak şimdi üst kattaki bir pencerede asılıydı. Kadın ve gençlerden oluşan bir kalabalık protesto etmek ve taş atmak için toplanmış, askerler de onları dağıtmaya çalışıyordu. Tutuklanan kadın son derece öfkeliydi. Belki de askerlerin o öğleden sonra silahsız göstericilerden oluşan kalabalığa saldırması sonucu ölen veya yaralanan arkadaşları vardı. Belki kendisi de atların ayakları altında ya da insanlar kaçmaya çalışırken yıkılan duvarların altında ezilmekten kıl payı kurtulmuştu. O akşam yakındaki bir fabrikadan ayrılırken atlı askerlerin saldırısına uğrayan işçi grubunun bir parçası olabilirdi. Muhtemelen bir veya iki içki içmişti ama aynı zamanda bastırılmış öfke, umutsuzluk ve tetik çekmekten keyif alan askerler tarafından vurulma korkusundan da etkilenmiş olabilirdi. Sebebi ne olursa olsun o kadar öfkeliydi ki şöyle tanımlandı:

“Durdurulamayan (hasta) bir kadın, *dilini* hiçbir insan çabasının dizginleyemediği bir kadın... Bu davranış, Radikal Reformcuların izlediği yoldaki hileler ve ilke eksikliğinin bu çevredeki kadınların zihinlerinde uyandırdığı şok edici şiddeti ortaya koyuyordu.”¹

Çoğu zaman olduğu gibi bu kadının kimliğini kesin olarak belirlemenin bir yolu yok. Bir anlığına ortaya çıkıyor ve sonra tüm yaşamını temsil eden bir anda donup kayboluyor. Onun hakkında, 200 yıl önceki Ağustos akşamında gürültülü ve durdurulamaz bir öfkeyle dolu olması dışında hiçbir şey bilmiyoruz.

Bu kitap, 1789'da Fransız Devrimi'nin patlak vermesiyle 1832'de Büyük Reform Yasası'nın yürürlüğe girmesi arasındaki

Durdurulamayan Kadınlar, 1789'da Fransız Devrimi'nin patlak vermesiyle 1832'de Büyük Reform Yasası'nın yürürlüğe girmesi arasındaki radikal, reformist ve devrimci kadınların öyküsüdür. Bugün onların çok azı tanınıyor; bazıları kendi günlerinde bile bilinmiyordu. Hepsi şu anda yaşadığımız dünyaya bir şeyler kattı.

Kadınların siyaseti erkeklere bırakması gerektiği konuşuldu, yazıldı, karşı çıkıldı. Zor sorular soruldu, iktidar yapılarına meydan okundu. Bazen konuşanlar mahkûm edildi, hatta bazıları bu uğurda öldü. Tarih, bu aktivist kadınlara genellikle iyi davranmadı ve sıklıkla bir kenara ya da dipnotlara itildiler, göz ardı edildiler. Bu kadınlar, bu kitapta hem kendilerinin hem de başkalarının hikâyelerinde merkezde yer alıyorlar ve bunu yaparken dönemin bilinen anlatımlarına farklı sesler getiriyorlar.

Bu kadınlar ve daha birçokları, bugün bildiğimiz siyasi fikirlerin ve özgürlüklerin geliştirilmesinde önemli rol oynadılar ve bazıları hâlâ kazanılması gereken savaşlarda yer aldı ya da hâlâ çözülmemiş sorunları gündeme getirdi. Okumakta olduğunuz bu kitap, tam olarak onların nefes kesici hikâyeleridir.